קְטַנָּה שקדש אותה אביה והתאלמנה מִן הָאֵירוּסִין כשעוד לא נישאה, ובעת היא זקוקה לייבום. אֵין עוֹשִׂים בָּהּ אחד מאחי בעלה הבא לייבמה אינו יכול לעשות בה קידושי מַאֲמָר, אֶלָּא מְדַעַת ובהסכמת אָבִיהָ. לפי שכל זמן שהבת לא נישאה לבעלה הראשון, היא עדיין ברשות אביה, והוא זכאי לקבל את קידושיה. אולם וְהַנַּעֲרָה שהתאלמנה מן האירוסין, עושה בה היבום קידושי מאמר בֵּין מְדַעַת עַצְמָהּ שקיבלה אותם בעצמה שלא בידיעת האב או שלא בהסכמתו, וּבֵין מְדַעַת אָבִיהָ שקיבל אותם האב שלא בהסכמת הבת. (מָה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקִידּוּשִׁין). ושמענו מברייתא זו שאפילו כשהנערה מפקיעה את עצמה מרשות אביה [כבקידושי מאמר], היא יכולה לקבל גם כאשר האב אינו רוצה. אם כן, אי אפשר לומר שטעמו של רבי יוחנן [שמחלק בין גירושין לבין קידושין] הוא מאחר ובקידושין מפקעת את עצמה מרשות אביה.

הגמרא מביאה הסבר אחר בדעת רבי יוחנן לפי שיטת חכמים: אֶלָּא אִי אִיתְּמַר, אם אכן נאמרו דברי רבי יוסי ברבי חנינא בהסבר דברי רבי יוחנן, הָכִי אִיתְּמַר – כך נאמרו. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן שחילק אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן, לפי שקִּידּוּשִׁין דְּמַדַּעְתָּהּ של האשה המתקדשת בלבדהם חלים [ובנערה שיש לה אב, אינם נעשים אלא מדעת ורצון האב] ולא בעל כרחה, לפיכך סברו חכמים שֶׁאָבִיהָ מקבל את קידושיה וְלֹא הִיא, שמאחר והתורה זיכתה לאב את קידושי בתו, אם כן הכל תלוי ברצונו ובדעתו. אבל בגִּירוּשִׁין דִּבְעַל כָּרְחָהּ, שאף כאשר ניתנו לאשה בעל כרחה הם חלים, סוברים חכמים שֵׁבֵין הִיא וּבֵין אָבִיהָ מקבלים אותם. שמאחר ואין צריך כלל להסכמתה של האשה המקבלת את הגט, והוא ניתן אפילו בעל כרחה, אם כן מה לנו אם האב מסכים לגט זה או שאינו מסכים, הלוא אף בעל כרחו היא מתגרשת.

הגמרא מקשה אף על הסבר זה מהברייתא לעיל:

חֲרֵי קידושי מַאֲמָר, דְּמַדַּעְתָּהּ, שאף הם אינם חלים אלא מדעת האשה, וְאַף על פי כן קָתָנֵי בברייתא לעיל שֵׁבֵין הִיא וּבֵין אָבִיהָ יכולים לקבלם. אם כן אי אפשר לומר שהטעם שסברו חכמים [לדעת רבי יוחנן] שבקידושין אביה מקבל ולא היא הוא משום שקידושין חלים רק מדעת.

מתרצת הגמרא:

הָתָם בברייתא ההיא מדובר בְּמַאֲמָר דִּבְעַל כָּרְחָהּ – במאמר שנעשה בעל כרחה של היבמה, וְרַבִּי הִיא, התנא ששנה את הברייתא רבי יהודה הנשיא הוא, שסובר שמאמר קונה ביבמה אפילו בעל כרחה. דְּתַנְיָא בברייתא שכך היא דעת רבי, יֵשׁ הָעוֹשֶׂה מַאֲמָר בְּיִבְמְתּוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ – בעל כרחה, וכגון שזרק לה כסף ואמר לה 'הרי את מקודשת לי', רַבִּי אוֹמֵר קָנָה והרי היא מאורסת לו. ואם אינו רוצה ליבם אותה אלא לחלוץ, צריכה לקבל ממנו גט. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא קָנָה.

ביאור המחלוקת בין רבי לחכמים במאמר שנעשה בעל כרחה היבמה.

מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּרַבִּי שסובר שמאמר קונה אף בעל כרחה, נָמַר מִבִּיאָה דִּיבָמָה, מביאה שעושה יבם ביבמתו, כציווי התורה (דברים כה ה) 'יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה', מַה בִּיאָה דִּיבָמָה – כשם שהיבם קונה את היבמה בביאה אף על פי שבא עליה בְּעַל כָּרְחָהּ, אַף הָכָא – בקידושי מאמר שעושה היבם ביבמתו, נַמִּי בְּעַל כָּרְחָהּ – אף אם נתן לה אותם בעל כרחה גם כן קונה אותה. וְרַבָּנַן שאמרו שקידושי מאמר לא חלים בעל כרחה של היבמה, סָבְרֵי שִׁילְפִינַן קידושי מאמר מִקִּדּוּשִׁין של בעל באשתו בעלמא. מַה [כשם] שקִּדּוּשִׁין בעלמא דְּמַדַּעְתָּהּ – אינם חלים אלא מדעת האשה המתקדשת, אַף הָכִי בקידושי מאמר ביבמה נַמִּי דְּמַדַּעְתָּהּ, אינם חלים בה אלא מדעתה, ואם נתן לה אותם בעל כרחה אינה מקודשת.

הגמרא ממשיכה לבאר את המחלוקת בין רבי לחכמים:

מבררת הגמרא, בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי במה נחלקו רבי וחכמים, שרבי העדיף ללמוד דין קידושי מאמר מביאה ביבמה, ואילו חכמים העדיפו ללמדו מקידושין. ומבארת, שֶׁרַבִּי סָבַר, שִׁמְיֵלִי דִּיבָמָה מִינָּמָה חֲוָה לֵיהּ לְמֵילַף - דיני יבמה מיבמה יש לנו ללמוד. כלומר, מאחר וקידושי מאמר נעשים רק ביבמה, יש לדמות אותם לכל הדינים של יבמה, וכשם שביאה ביבמה נעשה בעל כרחה, אף קידושיה נעשים בעל כרחה. וְרַבָּנָן סָבְרֵי, שִׁקִּדּוּשִׁין מִקִּדּוּשִׁין חֲוָה לֵיהּ לְמֵילַף – דיני קידושין מקידושין יש לנו ללמוד. ומאחר ומאמר הוא מעשה קידושין, יש לנו לדמותו לקידושין גמורים, וכשם שקידושין אינם נעשים אלא מדעת האשה אף מאמר אינו נעשה אלא מדעתה. הגמרא מביאה ראיה לשיטת רבי יוחנן ולביאורו בברייתא: הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא – כך גם מסתבר, לומר בְּדָקָא מְתָרֵץ רַבִּי יוֹחָנָן – כפי שסבר רבי יוחנן בקידושין שאביה מקבל ולא היא, וכביאורו בברייתא. מְדְּקָתָנֵי סֵיפָא – ממה ששנינו בסיומה של הברייתא 'מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקִידּוּשִׁין', כלומר שקידושין אינם כמאמר, אלא האב מקבל אותם ולא הבת. הרי שאף הברייתא סוברת בקידושין שאביה מקבל ולא היא, וכרבי יוחנן. ועל כרחך הטעם לחלק בין מאמר לקידושין הוא משום שמאמר ישנו בעל כרחה, וכרבי.

קושיא על ריש לקיש מהברייתא: אֶלָּא – מאחר והברייתא סוברת בקידושין שאביה מקבל ולא היא, אם כן נֵימָא תֵּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרֵישׁ לָקִישׁ – נאמר שיקשה מכאן על ריש לקיש שסובר שאף בקידושין סוברים חכמים שהיא ואביה מקבלים. מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רֵישׁ לָקִישׁ – ריש לקיש יתרץ לך, הָא מַנִּי – מי הוא התנא ששנה את הברייתא, רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר – שהוא חולק על חכמים וטוען ש'אֵין שְׁתֵּי יָדַיִם זוֹכוֹת כְּאַחַת', ולפיכך דעתו היא שאביה מקבל את גיטה [והוא הדין את קידושיה], ולא היא.

הגמרא מקשה על תירוצו של ריש לקיש: אִי רַבִּי יְהוּדָה – אם אכן התנא ששנה את הברייתא הוא רבי יהודה שסובר בנערה שבכל מקרה [הן בגט והן בקידושין] האב מקבל ולא הבת, מדוע נקטה הברייתא ואמרה 'מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקִידּוּשִׁין', הרי 'מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּגִירוּשִׁין' היה מִיבָּעֵי לֵיהּ – צריך לומר, מאחר ורבי יהודה חולק אף בגירושין וסובר שאע"פ שישנן בעל כרחה מכל מקום אין שתי ידים זוכות כאחת, היתה הברייתא צריכה להשמיע את החילוק שבין גירושין לבין מאמר, ולומר שאע"פ שהם דומים ובשניהם יכול הבעל לתת לאשה בעל כרחה, בכל זאת במאמר היא ואביה מקבלים ואילו בגירושין אינו כן. ומתרצת הגמרא: אֵין הָכִי נַמִּי – אכן הברייתא היתה צריכה להשמיענו את החילוק שבין גירושין למאמר, אלא אַיְידִי דְּתָנָא מַאֲמָר דְּדָמֵי לְקִידּוּשִׁין – מאחר והתנא שנה את דין המאמר שדומה בעיקרו לקידושין, תָּנָא נַמִּי מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקִידּוּשִׁין – הוא נקט גם כן את החילוק שבינו לבין קידושין, למרות שיש חידוש יותר בחילוק שבינו לבין גירושין.

הגמרא מבארת למה רבי יהודה מחלק בין מאמר לבין גירושין וקידושין, לשיטת ריש לקיש. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה, מַאי שְׁנָא מַאֲמָר – מה שונה מאמר מגירושין וקידושין, שבגירושין וקידושין אביה מקבלם ולא היא, ואילו במאמר היא ואביה מקבלים. אם משום שמאמר ישנו בעל כרחה [כפי שתירץ רבי יוחנן], הלוא אף גירושין ישנם בעל כרחה, ובכל זאת סובר רבי יהודה שאביה מקבלם ולא היא. משיבה הגמרא, הטעם במאמר שהבת יכולה לקבלו, הוֹאִיל וּיבמה זְקוּקָה וְעוֹמֶדֶת ליבם מחמת קידושי בעלה המת, ואין קידושי המאמר עושים בה קנין חדש, אלא גומרים את קניינו של הבעל המת, לפיכך הם נתפסים בכל אופן ואף הבת יכולה לקבלם, אבל אם בא הבעל לעשות בה קנין גמור [או גט] אין היא יכולה לקבלו ללא ידיעת אביה.

הגמרא מבארת על פי האמור גם את דברי רבי יוחנן: הָשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי – לאחר שביארנו שקידושי מאמר שונים כי היבמה זקוקה ועומדת, מעתה על רַבִּי יוֹחָנָן נַמִּי לֹא תִּיקְשֵׁי לָךְ מֵעִיקָּרָא – יש ליישב את הקושיא שהקשו לעיל על רבי יוחנן, ושמחמתה ביארה הגמרא טעם אחר בדבריו. שכן לעיל הקשו על דעת רבי יוחנן [שחילק בין גירושין שהבת מקבלת אותם לבין קידושין שאינה מקבלת, לפי שבגירושין הבת מכניסה את עצמה לרשות אביה ובקידושין היא מפקיעה את עצמה מרשותו] מקידושי

המשך בעמוד רסח

מאמר, שאף על פי שהבת מפקיעה את עצמה מרשות אביה בקבלתם, הרי מקבלת אותם. כעת, יש לתרץ ולומר שאני קידושי מאמר מקידושין בעלמא, שאף על פי שבקבלתם הבת מפקיעה את עצמה מרשות אביה, מכל מקום הואיל וזקוקה ועומדת ליבם כבר ממיתת בעלה, ואין במעשה הקידושין אלא גמר הקנין, לפיכך יכולה אף היא לקבלם. מה שאין כן בקידושין בעלמא, שהם מעשה קנין גמור, אביה מקבלם ולא היא.

הגמרא מביאה קושיא ממשנתנו על שיטת ריש לקיש: תנן – שנינו במשנה (לעיל מא.), האיש מקדש את בתו כשהיא נערה, בו ובשלוחו – הן הוא בעצמו והן על ידי שלוחו. הגמרא מדייקת: בו ובשלוחו אין – האב או שלוחו יכולים לקבל את הקידושין עבור הבת, אולם בה ובשלוחה – כלומר הבת או השליח שלה, לא – אינם יכולים לקבל קידושין עבורה. הרי, שאין הבת יכולה לקבל קידושין ללא ידיעת אביה. ותיובתא דריש לקיש שאמר שאף בקידושין סוברים חכמים שהיא ואביה מקבלים. מתרצת הגמרא: אמר לך ריש לקיש – ריש לקיש יתרץ לך את הקושיא מהמשנה, הא – משנה זו, נמי לפי רבי יהודה היא שסובר שאפילו בגט אביה מקבל ולא היא, כיון ש'אין שני ידים זוכות כאחת'. ולשיטתו, הוא הדין בקידושין שאביה מקבלם ולא היא. אבל חכמים שסוברים בגט שאף הבת יכולה לקבלו, אכן סוברים כך אף בקידושין, שגם הבת יכולה לקבלם.

הגמרא תמהה: ומי מצית מוקמת לה – האם ניתן כלל להעמיד את המשנה כרבי יהודה, והרי קתני – שנינו בסיפא של המשנה (להלן מו.), האומר לאשה בעת שנתן לה תמר שתתקדש לו בו: 'התקדשי לי בתמרה זו', ושוב נתן לה תמר ואמר 'התקדשי לי בזו'. הדין הוא, ש'אם יש באחת מהן שווה פרוטה – מקודשת, ואם לאו – אינה מקודשת'. שכל נתינת תמר נחשבת למעשה קידושין בפני עצמו, ואין הקידושין חלים אלא על כל אחד מהתמרים בנפרד, לפיכך אם יש באחת מהם שווה פרוטה הרי היא מקודשת, ואם אין באחת מהם שוה פרוטה, אע"פ שכולם יחד שוים פרוטה, אינם מצטרפים ואינה מקודשת. ואמרינן – וביארנו מאן תנא – מיהו התנא ששנה את משנת 'התקדשי התקדשי', שרק באופן כזה, שאמר המקדש 'התקדשי' על כל נתינת תמר ותמר, נחשב כל תמר כקידושין בפני עצמו ואין התמרים האחרים מצטרפים אתו להיחשב כמעשה קידושין אחד בכולם. אבל אם היה אומר 'התקדשי לי בזו ובזו' [בתמר זה ובתמר זה], היו נחשבים כל נתינות התמרים למעשה קידושין אחד, ואם היה בכולם שווה פרוטה היתה האשה מתקדשת. ואמר רבה, התנא ששנה את המשנה רבי שמעון היא, דאמר שהוא סובר בענין שומר שנתבע על ידי חמשה אנשים [וכל אחד תבע אותו בנפרד] להחזיר להם את הפיקדון שהפקידו בידו, וכפר בהם השומר ונשבע שאין בידו פיקדון כלל, ואחר כך הודה שאכן קיבל מהם פיקדון, שאין השומר חייב קרבן [אשם גזילות] על כל כפירה וכפירה עד שיאמר – אלא אם כן אמר שבועה לכל אחד ואחד. אבל אם אמר להם 'שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך', ולא הזכיר לשון שבועה כנגד כל אחד ואחד מהתובעים, אינו חייב אלא קרבן אחד, לפי שבאופן זה נחשב הדבר לשבועה אחת בלבד. וכמו כן סובר רבי שמעון בקידושין, שאם אמר לאשה פעם אחת 'התקדשי' בעבור כל התמרים שנתן לה [אע"פ שמזכיר אותם כל אחד בפני עצמו, ואומר 'בזו ובזו'], נחשב הדבר למעשה קידושין אחד, ואם יש שווה פרוטה בכולם יחד, מצטרפים ומתקדשת האשה. אבל אם אמר על כל תמר בנפרד 'התקדשי לי' נחשבת כל נתינה בפני עצמה, ואינה מקודשת אלא אם כן יש שווה פרוטה באחת מהם. ומאחר והתנא ששנה את המשנה הוא רבי שמעון, כיצד תירץ ריש לקיש שרבי יהודה הוא ששנה אותה.

הגמרא מבקשת לתרץ, ורבי תימא – אולי נאמר שבוילה רבי יהודה, התנא ששנה את משנתינו כולה [אף את הסיפא] אכן רבי יהודה הוא, אלא ובפרשי סבר לה כרבי שמעון, דהיינו בדיני פרט וכלל סבר כרבי שמעון, שאינו מחשיב כפרט אלא כאשר אומר לכל אחד בנפרד, ולכן נקט בסיפא 'התקדשי' בכל אחת ואחת. הגמרא דוחה את התירוץ: ומי סבר לה – וכי יתכן לומר שרבי יהודה סובר כרבי שמעון בכללים שנאמרו בלשונות של פרט וכלל. והתניא, הלוא שנינו בברייתא בענין שבועת הפיקדון, זה הכלל, כלל – אם כלל השומר בשבועתו את כל התובעים אותו, ונשבע שבועה אחת לכולם ביחד, אינו חייב קרבן אלא על שבועה אחת. אבל אם פרט את שבועתו ונשבע לכל אחד מהתובעים בנפרד, חייב על כל אחת ואחת, על כל שבועה ושבועה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אם אמר השומר בשבועתו 'שבועה לא לך ולא לך ולא לך', ללא וא"ו [כלומר שלא אמר שבועה לא לך ולא לך], נחשב הדבר כאילו נשבע לכל אחד מהם בנפרד, וחייב קרבן על כל אחת ואחת מהשבועות. אבל אם אמר 'שבועה לא לך ולא לך', בתוספת וא"ו לכל אחד ואחד, אינו חייב אלא קרבן אחד. והטעם, לפי שלשון זו מורה על כוונתו לכלול בשבועתו את כל התובעים אותו, ואין כאן אלא שבועה אחת. רבי אלעזר אומר, רק כאשר הזכיר השומר את שבועתו בסוף דבריו, ואמר 'לא לך ולא לך ולא לך', נחשב הדבר כשבועה אחת בלבד. הרי שרבי יהודה אינו סובר כרבי שמעון בכללי פרט וכלל, אם כן אי אפשר להעמיד את משנתינו כרבי יהודה ולומר שבסיפא ['התקדשי התקדשי'] הוא סובר כרבי שמעון. הגמרא מתרצת באופן אחר: אלא, בוילה רבי שמעון היא, ולכן סוברת המשנה שאם אמר לאשה פעם אחת 'התקדשי' – מצטרף הכל לשווה פרוטה. ובשליחות, שאמרה המשנה שאביה מקדשה בו ובשלוחו, ואילו הנערה אינה יכולה להתקדש בעצמה, סבר לה – רבי שמעון בדעת רבי יהודה שאין שני ידים זוכות כאחד, ולפיכך בכל מקרה האב מקבל ולא הבת.

הגמרא מביאה מעשה ופסק הלכה במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש: רב אסי לא עלי לבי מדרשא – לא הגיע לבית המדרש, אשכחיה [ר"פגש] לרבי זירא, אמר ליה רב אסי לרבי זירא: מאי אמור האריכנא בי מדרשא – מה אמרו חכמים היום בבית המדרש. אמר ליה רבי זירא, אף אנא לא עייל – גם אני לא נכנסתי היום לבית המדרש ולא שמעתי מה אמרו שם חכמים, אבל רבי אבין הוא דעייל – רבי אבין נכנס לבית המדרש, ואמר לי שחברוותא בוילה – כל החבורות שבבית המדרש התאספו וקבעו הלכה כרבי יוחנן, שנערה שיש לה אב אינה מקבלת את קידושיה אלא מדעתו. וצווח ריש לקיש בבית המדרש בי ריבי - כעוף ששמו עגור ומצפצף בקולו, ואמר, הלוא התורה הקישה קידושין לגירושין, שנאמר (דברים כד ב) 'ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר', אם כן, כשם שאת גיטה יכולה הנערה לקבל אף את קידושיה תוכל לקבל. ולימא דאשגח ביה – ולא היה מי שהשגיח בדבריו. אמר ליה רב אסי לרבי זירא: רבי אבין בר ממא הוא - וכי מכיר אתה את רבי אבין כמי שיש לסמוך על דבריו, שמדקדק הוא היטב להבין את שמועתו ואינו משכחה. אמר ליה רבי זירא לרב אסי, אין [- כן], בודאי יכול אני לסמוך על דבריו, שהרי היה זה בכתין ימא לטיניני הוא – כאדם השולה דג מן הים והמחבת כבר נתונה לצידו על האש כדי לטגנו מיד. כלומר, מיד כשיצא מבית המדרש אמר לי את דבריו, ולא היתה לו שהות בינתיים לשכוח.

הגמרא מביאה נידון מיהו רבי אבין: אמר רב נחמן בר יצחק, אנא לא שמעתי שמועה זו בשם רבי אבין ברבי חייא, ואף לא בשם רבי אבין בר כהנא, אלא רבי אבין סתם, ולא התפרש לי איזהו. שואלת הגמרא: למאי נפקא מינה – מה זה משנה איזה רבי אבין אמר מימרא זו. מתרצת הגמרא: למירמא ידיידיה אדיידיה – להקשות מדברי רבי אבין עליו. שאם תהיה סתירה בדברים שנאמרו בשם רבי אבין נאמר ששנים המה ולא איש אחד אמרם. שיטת חכמים, כמבואר לעיל, שאף נערה יכולה לקבל את גיטה מידי בעלה. הגמרא דנה אם היא גם ממנה שליח לכך: בעא מיניה רבא מרב נחמן

נַעֲרָה, שיש לה יד לקבל בעצמה את גיטה, מַהוּ שֶׁתַּעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גִּיטָּהּ מִיַּד בַּעֲלָהּ.רבא מבאר את צדדי הספק: האם מה שנערה יכולה לקבל את גיטה בעצמה, הוא משום שידה כְּיַד אֲבִיהָ דָּמְיָא – נחשבת. אוֹ שהסיבה היא שֶׁכֵּחַצַּר אֲבִיהָ דָּמְיָא – נחשבת, וכאשר קבלה את הגט בידה נחשב הדבר כאילו נכנס הגט לחצר אביה. אם הסיבה היא משום שכְּיַד אֲבִיהָ דָּמְיָא, יש לנו לומר מָה אֲבִיהָ מְשַׁוֵּי שְׁלִיחַ – ממנה שליח לקבל את גיטה של בתו, אַף הִיא נַמִּי מְשַׁוֵּי שְׁלִיחַ – יכולה למנות שליח, שכן היא חשובה כמותו לענין קבלת הגט. אוֹ דִילְמָא שהסיבה שאף היא יכולה לזכות בגט הוא משום שכֵּחַצַּר אֲבִיהָ דָּמְיָא, לפיכך אינה יכולה לשלוח שליח לקבל את גיטה, וְעַד דְּמַטְיָא גִּיטָּא לִידָהּ לֵא מִינָּרְשָׁה – עד שיגיע הגט לידה, שאז נחשב כאילו נכנס לחצר של אביה, אינה מתגרשת. הגמרא תמהה: וּמִי מְסַפְּקָא לֵיהּ לְרָבָא הָא – האם ניתן בכלל לומר שרבא הסתפק בזה, וְהָאֲמַר רָבָא, אם אדם כָּתַב גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְנָתְנוּ בְּיַד עַבְדָּהּ, כדי שתזכה בו האשה ע"י קבלת העבד, אם היה העבד יָשֵׁן וּמְשַׁמְּרִתּוֹ האשה, זוכה האשה בגט מדין קנין חצר, וְהֲרֵי זֶה גֵּט ומתגרשת על ידו. אבל אם היה נַיְעוֹר, אף על פי שהיא משמרת את העבד אֵינוֹ גֵּט, ואינה מגורשת. מבארת הגמרא: אם היה העבד נַיְעוֹר אַמַּאי אֵינוֹ גֵּט, משום דְּהַוְיָא לָהּ העבד חָצֵר מְשַׁתַּמֶּרֶת שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ של האשה, שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו לדעתו. וכל שהחצר אינה משתמרת לדעת בעליה, אינה קונה. הגמרא מסיימת את קושייתה: וְאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ לומר שהסיבה שהבת זוכה בגט הוא משום שכֵּחַצַּר אֲבִיהָ דָּמְיָא, אם כן אפילו כִּי מָטָא גִּיטָּהּ לִידָהּ נַמִּי לֹא תִּינָּרֵשׁ – גם לאחר שבא הגט לידה לא תוכל להתגרש על ידו אלא אם כן היתה כפותה וישנה, דְּהַוְיָא לָהּ – הרי היא דומה באשר היא נעורה לְחָצֵר הַמְּשְׁתַּמֶּרֶת שֶׁלֹּא לְדַעַת אֲבִיהָ אלא לדעת עצמה, ואינה קונה.

הגמרא מבארת את הספק של רבא באופן אחר: אֶלָּא, לְעוֹלָם פְּשִׁיטָא לֵיהּ לרבא שהסיבה שהבת מקבלת את הגט הוא דְּכִי יַד אֲבִיהָ דָּמְיָא. וּמה שהסתפק אם הבת יכולה למנות שליח לקבל את הגט, הוא משום דְּהָכִי קָמִיבַּעְיָא לֵיהּ: כשהתורה רבתה שאף הבת יכולה לקבל את הגט, מִי אֲלִימָא – האם כוחה רב וּכְיַד אֲבִיהָ היא, לְשַׁוְיוֹהָ אִיהִי שְׁלִיחַ – ולפיכך יכולה אף היא לשלוח שליח, כאביה. אוֹ לֹא – או שמא אין כוחה רב, ואינה כידו של אביה ממש, ולפיכך אביה עושה שליח אבל לא היא. תשובתו של רב נחמן: אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרבא, אֵין הנערה עוֹשָׂה שָׁלִיחַ לקבל גיטה מיד בעלה, לפי שאין ידה חזקה כיד אביה.

רבא מקשה על הכרעתו של רב נחמן: אִיתְמַר רבא לרב נחמן, שנינו במשנה במסכת גיטין (גיטין סה.), קָטָנָה שֶׁאָמְרָה לשליח, 'הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי – קבל בעבורי את גיטי מיד בעלי', אֵינוֹ גֵּט ואין הקטנה מתגרשת בו, עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ של הקטנה בעצמה. שמאחר וקטן אינו יכול למנות שליח, יוצא אם כן שאין הוא שליח שלה, ואינו זוכה בעבורה את הגט בשעת קבלתו, ואינה מתגרשת באותה שעה. אולם, השליח נהיה שלוחו של הבעל [שהוא גדול] להולכת הגט לאשתו, לפיכך בשעה שנתן לה אותו וזכתה בו מתגרשת.

מדייק רבא: המשנה נקטה את הדין בקטנה, הָא נַעֲרָה שאמרה לשליח 'התקבל לי גיטי' חֲרֵי זֶה גֵּט, ומתגרשת מיד בשעת קבלת הגט על ידי השליח. הרי שנערה יכולה למנות שליח לקבל את גיטה מיד בעלה, ולא כפי שאמר רב נחמן. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּשֶׁאֵין לָהּ אָב. וחידש התנא, שלמרות שהיא יתומה ואין היא ברשות אביה, אינה יכולה לעשות שליח, לפי שהיא קטנה, הלכך אינו גט עד שיגיע לידה, ובנערה אף שאין לה אב יכולה לעשות שליח, כיוון שהיא גדולה והיא ברשות עצמה. אבל נערה שיש לה אב שהיא ברשות אביה, אינה יכולה לעשות שליח, כרב נחמן. הגמרא מקשה: הָא מַדְקָתָנֵי סֵיפָא – מזה שבסיפא של המשנה ההיא [בגיטין] שנינו, אִם אָמַר (לו) אָבִיהָ של הקטנה לשליח 'צֵא וְקַבֵּל גֵּט לְבִתִּי מאת בעלה' – אִם רָצָה הַבַּעַל לַחֲזוֹר בּוֹ ולבטל את השליחות לאחר שכבר מסר את הגט לידי השליח, לֹא יַחֲזוֹר, לפי שהשליח זכה בו לאב מהשעה שהוא קבל אותו, שכן שלוחו הוא, ומיד התגרשה בו הקטנה, ואפילו אם ישרוף הגט לפני שיגיע לידי האב היא מגורשת. ומעתה יש לנו לדייק: אם נקטה המשנה דין באביה ששלח שליח, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא בְּרֵישׁ לָהּ אָב עָסְקִינַן – משמע שהמשנה עוסקת בקטנה שיש לה אב. מתרצת הגמרא: חַסּוּרֵי מִיחַסְּרָא – המשנה חסרה וְהָכִי קָתָנֵי – וכך יש לשנות אותה: קְטַנָּה שאין לה אב שֶׁאָמְרָה לשליח 'הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי מאת בעלי' – אֵינוֹ גֵּט, עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ, כיון שקטנה אינה עושה שליח. ודייק מכאן, הָא נַעֲרָה חֲרֵי זֶה גֵּט, מאחר והיא יכולה לעשות שליח וזוכה היא בגט מיד בשעה שהשליח קיבל אותו. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים שקטנה דווקא כְּשֶׁאֵין לָהּ אָב והרי היא ברשות עצמה, והיא הרי אינה יכולה לשלוח שליח לפי שקטנה היא. אֲבָל יֵשׁ לָהּ אָב שייך בה שליחות על ידי אביה, וְלכן אם אָמַר אָבִיהָ לשליח 'צֵא וְקַבֵּל לִבְתִּי את גִּיטָּהּ מיד בעלה', וְרוֹצֶה הַבַּעַל לַחֲזוֹר בו לאחר שכבר נתן את הגט לידי השליח, לֹא יַחֲזוֹר, לפי ששליח זה, שליח לקבלה של האב הוא, ומיד בשקבל את הגט התגרשה בו האשה. אִיתְּמַר, קְטַנָּה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה שֶׁלֹּא לְדַעַת אָבִיהָ, וכששמע האב על כך – שתק, ואין אנו יודעים אם הסכים להם, אָמַר שְׁמוּאֵל, יש לחשוש שמא הסכים האב וחלו הקידושין, ולפיכך צְרִיכָה הקטנה לקבל ממנו גֵּט, וִיצְרִיכָה גם מֵיאוֹן בבעל. הגמרא תמהה: אָמַר קְרָא, דִּבְרִים בְּנוֹ – יש קושיה ותמיהה בדברים אלו שאמר שמואל, אִם היא צריכה גֵּט שחלים הקידושין מן התורה, אם כן לָמָּה היא צריכה מֵיאוֹן, הלוא אין מיאון מועיל בקידושין שחלו מן התורה. וְאִם היא צריכה מֵיאוֹן שאין קידושיה חלים מן התורה, לָמָּה היא צריכה גֵּט, הרי קידושין שאינם אלא מדרבנן אינם צריכים גט אלא מיאון בלבד.

מספרת הגמרא: אָמְרוּ לֵיהּ החכמים לקרנא, הָא מַר עוּקְבָא [שהוא אב בית דין] וּבֵי דִּינֵיהּ יושבים בְּעִיר כַּפְּרֵי הסמובה אלינו, הבה ונשאל אותם מה טעמו של שמואל. אַפְּכוּהָ – הפכו השולחים את דברי קרנא לדברי שמואל ודברי שמואל לדברי קרנא. וְשַׁדְּרוּהָ לְקַמֵּיהּ דְּרַב – שיגרו את השאלה לפני רב. תשובת רב: אָמַר לְהוּ רב לשלוחים: הָאֱלֹהִים – בשבועה אני אומר לכם, צְרִיכָה גֵּט וְצְרִיכָה מֵיאוּן. וְחָם לֵיהּ – חלילה לו לְזַרְעֵיהּ דְּאַבָּא בַּר אַבָּא – לשמואל, בנו של אבא בר אבא, דְּנִימָּא הָכִי – שיאמר כך ויתמה 'אם גט למה מיאון ואם מיאון למה גט' שבודאי כך הוא הדין.הגמרא מבארת: וְטַעְמָא מַאי – מהו הטעם לדין זה. אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא, צְרִיכָה גֵּט, שֶׁמָּא נִתְרַצָּה הָאָב בְּקִידּוּשִׁין למרות שנעשו שלא בידיעתו, ואם כך הרי היא מקודשת מן התורה. וּצְרִיכָה מֵיאוּן שֶׁמָּא לֹא נִתְרַצָּה הָאָב בְּקִידּוּשִׁין, ולא חלו כלל והגט שקבלה אינו גט, וְיֹאמְרוּ אלו שיראו שהצרכנו אותה לקבל גט שהאב התרצה בקידושין ולכן אֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין לו בַּאֲחוֹתָהּ, שכן אין קידושין תופסים באחות גרושתו של אדם, ויתירו את אחותה להינשא לאחר אף ללא שתקבל גט מהראשון. לכך עשו חכמים היכר בדבר, שיבינו הכל שאין זה גט גמור, אלא מחמת הספק ולא יתירו את אחותה ללא גט.הגמרא מגבילה את הדין של רב ושמואל: אָמַר רַב נַחְמָן: מה שחששו רב ושמואל שמא התרצה האב בקידושי קטנה אף כאשר נעשו שלא מדעתו, והצריכו אותה לקבל גט מבעלה, וְהוּא שֶׁשָּׁדְכוּ – לא אמרו זאת אלא במקרה שנעשו שידוכין ביניהם, שכבר דברו עם האב אודות זיווג זה עוד לפני הקידושין, והוא התרצה להם באותה שעה, לפיכך חששו שמא לאחר שמשמע שבתו התקדשה לאותו אחד, התרצה. אבל אם לא דובר אודות זיווג זה מעולם, או שהאב לא הסכים לו, אין חוששים שמא התרצה האב כששמע ואינה צריכה גט כלל.

עולא חולק על רב ושמואל: עוּלָּא אָמַר: קטנה שנתקדשה שלא

המשך בעמוד פג

לדעת אביה, אין חוששים לקידושיה כלל **וְאֲפִילּוּ מֵיאוֹן אֵינָהּ צְרִיכָה**. מאחר ורב ושמואל לא אמרו שצריכה גט ומיאון אלא בשדכו, וכדברי רב נחמן, אם כן עולא שחלק עליהם סבר שאפילו בשדכו אינה צריכה כלום, לפיכך תמהה הגמרא: **אַף עַל גַּב דְּשַׁדְּכוּ** – וכי יתכן שעולא יאמר שקטנה זו אינה צריכה כלום גם במקרה שכבר שידכו את המקדש לאב קודם לכן, הלוא באופן שכזה בודאי יש לחשוש שמא התרצה האב לקידושין כששמע עליהם אחר כך. מתרצת הגמרא: **מַאן דְּמַתְנֵי הָא** – מי ששנה את דברי עולא בלשון המורה שבא לחלוק על רב ושמואל, **לֹא מַתְנֵי הָא** – לא שנה את דברי רב נחמן ברב ושמואל. כלומר, אם אכן עולא חולק על רב ושמואל, הרי לא יתכן שחלק עליהם במקרה שנעשו כאן שידוכים, שכן במקרה זה בודאי שהיא צריכה גט ומיאון לדברי הכל. אלא, בודאי אותו אמורא שהביא את דברי עולא בלשון מחלוקת [עם רב ושמואל], הבין שהמחלוקת ביניהם היא במקרה שלא נעשו שידוכים. שרב ושמואל מצריכים [גם במקרה זה] גט ומיאון, ואילו עולא חולק וסובר שאינה צריכה כלום. אם כן בודאי חולק הוא על רב נחמן שהעמיד את דברי רב ושמואל דווקא בשדכו, אבל לא שדכו אינה צריכה כלום.

לשון אחרת בדברי עולא: **אִיכָּא דְּאָמְרֵי, אָמַר עוּלָּא, קְטַנָּה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה שֶׁלֹּא לְרַעַת אֲבִיהָ**, בין אם שדכו את המקדש לאב לפני כן ובין אם לא שדכו, אין חוששים לקידושין כלל, ואינה צריכה גט **וַאֲפִילּוּ מֵיאוֹן אֵינָהּ צְרִיכָה**. לפי לשון זו, דברי עולא נאמרו בפני עצמם, ולא בהקשר עם דברי רב ושמואל, לפיכך אפשר לומר שעולא דבר בין במקרה ששדכו ובין במקרה שלא שדכו, ובכל אופן אינה צריכה אפילו מיאון.

קושיא ממשנה על דברי עולא: **מָתִיב רַב כָּהֲנָא**, שנינו במשנה (יבמות ב:) **וְכוּלָּן** – חמש עשרה העריות השנויות במשנה [לפני כן] שפוטרות את צרותיהן וצרות צרותיהן מן היבום ומן החליצה, **אִם מֵתוּ** הם לפני שמת הבעל, **אוֹ שֶׁמֵּאֲנוּ** בבעל, **אוֹ נִתְגָּרְשׁוּ** ממנו בגט, **אוֹ שֶׁנִּמְצְאוּ אֲיֵילוֹנִית** שקידושיה קידושי טעות הן ובטלים למפרע. בכל האופנים הללו, מאחר שכשמת הבעל ונפלה אשתו [שהיתה מקודם צרתה של הערוה הזו] ליבום, כבר לא היתה הערוה הזו צרתה, **צָרוֹתֶיהָן מוּתָּרוֹת** ליבם, וחייבות להתייבם או לחלוץ. רב כהנא מבאר את קושייתו: אחת מט"ו הערויות המוזכרות במשנה שם היא 'בתו'. דהיינו, אם היתה בתו נשואה לאחיו ומתה או מיאנה בו או התגרשה ממנו, צרתה מותרת לאביה. רב כהנא מברר, **דְּקִדְּשָׁהּ מַאן** – מיהו זה שקידש את הבת הזו לאחי אביה, **אִילֵּימָא דְּקִדְּשָׁהּ אֲבִיהָ** – אם תאמר שאביה קידש אותה לאחיו, אם כן וכי **בְּמֵיאוֹן סָגֵי לָהּ** – האם די לה במיאון כדי לצאת ממנו, הלוא **גֵּט מֵעַלְיָא בָּעְיָא** – גט גמור היא צריכה, שכן קידושיה מן התורה הם, שהרי אביה קידש אותה. **אֶלָּא לָאו**, צריכים אנו לומר **דְּקִדְּשָׁהּ אִיהִי נַפְשָׁהּ** – שהיא קדשה את עצמה ללא ידיעת אביה, **וְקָתָנֵי דְּכָעְיָא מֵיאוֹן** – ונאמר במשנה שהיא צריכה מיאון, ואע"פ שאביה לא קידש אותה. הרי, שקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה מיאון, וקשה על עולא שאמר אפילו מיאון אינה צריכה. מתרצת הגמרא: **הוּא מוֹתִיב לָהּ** – רב כהנא הקשה קושיא זו, **וְהוּא מְפָרֵק לָהּ** – והוא אף מתרצה. המשנה ביבמות (שם) מדברת **בְּגוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ** – לקטנה זו **מַעֲשֶׂה יְתוֹמָה כְּחֵי הָאָב** – שנעשה בה מעשה שקבע את דינה להיות כיתומה [לגבי קידושין וכדומה], אע"פ שאביה חי עדיין. כגון, שאביה השיא אותה לאחד, והיא התאלמנה או התגרשה ממנו עוד בקטנותה. ומכיון שכבר נישאה ויצאה מרשות אביה, דינה כיתומה שעומדת ברשות עצמה, ויכולה להתקדש בעצמה מדרבנן. ובמקרה כזה דיברה המשנה שם, שאם לאחר מות בעלה הראשון, הלכה וקדשה את עצמה לאחי אביה, כשבאה לצאת ממנו צריכה היא למאן, ודי לה במיאון.

קושיא נוספת על עולא: **מָתִיב רַב הַמְנוּנָא: אֵין** אדם רשאי **לְמוֹכְרָהּ**– את בתו **לְקָרוֹבִים** שאינם יכולים לקדש אותה. **מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרוּ: מוֹכְרָהּ לְקָרוֹבִים** – רשאי הוא למכור את בתו אף לקרובים, אע"פ שאינם יכולים לקדש אותה.